

ҲАЙВОН ЗАХАРИ БИЛАН ЗАХАРЛАНГАНДА ШОШИЛИНЧ ТИББИЙ ЁРДАМ

Шарофутдинова Румия Инфаровна

Бухоро Давлат Университети

Аннотация: Ушбу мақолада муаллиф ишлаб чиқариш жараёнида юзага келадиган касб касалликлари ва шикастланишда шошилишч биринчи тиббий ёрдам бериш бўйича фикр мулоҳазалар юритилган.

Таянч сўзлар: реанимация, терминал ҳолат, предагония, агония Нафас йуллари, чўкиш, юрак қоринчалари фибрилляцияси, ҳақиқий (нам) чўкиш, ёлгон (қуруқ) чўкиш, синкопал (оқ) чўкиш, трахея, интубация, парестезия, гипотермия, гиперемия, регенерация, гангрена.

Ҳозирги вақтда чаёнларнинг 500 га яқин тури мавжуд бўлиб, бизнинг мамлакатимизда 12 тури учрайди. Чаён чакқанда асоратлари унинг турига, зарарланганнинг ёшига, индивидуал сезгирлигига, чақиш ўрнига боғлиқ. Катта ҳажмдаги чаёнларнинг чақиши ва бошни, юз ва бўйинни чакқанда ҳаёт учун хавфли ҳисобланади.

Чаён захри марказий нерв ва юрак-томир системасига токсик таъсир кўрсатади. Чаққан жода кучли оғриқ сезилади. Тўқималарнинг шиши кузатилади. Терида тиниқ суюқликка тўлган пуфакчалар пайдо бўлади. Юрак уриши тезлашади, тана ҳарорати кўтарилади. Бош оғриғи, қайд қилиш, уйқучанлик, эт увишиши, ҳолсизлик кузатилади. Кейинчалик тутқаноқлар, қўл-оёқлар мускулларининг тортишиши пайдо бўлади, муздек тер билан қопланади, юрак ритми бузилади. Баъзан зарарланганнинг умумий

аҳволи

вақтинчалик яхшиланади, кейин оғирлашади. Оғир ҳолларда тўсатдан нафас

тўхтаб қолиши кузатилади.

Ўрта Осиёда, Қримда, Кавказда кўп учрайди. Қорақурт кечки вақтларда

фаоллиги ортади, лекин кундуз кунлари ҳам чақиши мумкин. Унинг захари

ўта хавфли илонларнинг захаридан 15 марта кучли бўлиб, от ёки туяни ўлдириш хусусиятига эга.

Агар зарарланган одамга тез ёрдам кўрсатилмаса, 1-2 кун ичида ўлим юз бериши мумкин.

Қорақурт чаққан жойида кичкина қизил доғ пайдо бўлади, бу доғ тезлик билан оқаради. 10-15 минутдан кейин қоринда, белда, кўкрак қафасида кучли оғриқ, кучли безовталиқ, қўзғалиш, ўлимдан қўрқувпайдо бўлади. Зарарланган одамнинг оёқлари увишади, нафас олиши қийинлашади, қайд қилиш ва бош оғриғи кузатилади. Юрак қисқаришлари сони камаёди, пульс аритмик бўлади. Кескин қўзғалиш ҳолати умумий ҳолсизлик билан алмашинади, лекин безовталиқ ҳисси сақланиб қолади. 3-5 кундан кейин

териға тошма тошади, зарарланганнинг ҳолати бироз яхшиланади.

Тузалиш

2-3 ҳафтадан кейин юз беради, лекин одам анча вақтгача ҳолсизликни ҳис

қилиб туради. Бўғимоёқлилар чаққанда биринчи ёрдам кўрсатиш.

Бўғимоёқлилар чаққан жойда чаққандан 2-3 дақиқа ўтиб, ёниб турган гугурт билан куйдирилади. Агар қўл ёки оёқдан чақилган бўлса, шу соҳаларнинг

ҳаракатсизлиги таъминланади. Кўп миқдорда суяқлик берилади.

Бўғимоёқлилар чакқанда қорқуртга қарши зардоб буюрилади. Беморга биринчи ёрдам кўрсатгач, уни тезлик билан касалхонага етказилади. Бизнинг мамлакатимизда 56 га яқин илон турлари бўлиб, одам учун хавфлиси 11 туридир. Илон чакқан вақтда қуйидаги маҳаллий белгилар кузатилади: кучли ва давомли оғриқ, шиш, тери остига қон қуйилишлар, ичига геморрагик суюқлик тўлган пуфакчалар пайдо бўлади. Умумий белгилардан бош айланиши, ҳолсизлик, кўнгил айнаши, терлаш, хансираш, тахикардия, артериал қон босимининг тушиб кетиши, ҳушдан кетиш, коллапс кузатилади. Биринчи шифокордан олдинги ёрдам кўрсатишни зарарланган соҳани иммобилизациясидан бошланади. Чақишнинг биринчи дақиқаларида жароҳатдан захар сўриб ташланади. Жгут боғлаш ва терини кесиш қатъиян ман этилади.

Биринчи ёрдам кўрсатиш мақсадида жароҳат ўрнини 1% ли перманганат калий эритмаси билан ювилади. Жароҳат ўрнига муз халта қўйилади, жароҳат ўрнига 0,3мл 0,1%ли адреналин эритмаси юборилади.

Сўнгра беморни жарроҳлик стационарига махсус ёрдам учун юборилади.

Реанимация ёки жонлантириш – организм ҳаёт фаолиятини аслига келтириш ҳамда уни терминал ҳолатдан чиқариб олишга қаратилган чора-тадбирлар мажмуасидир. Одам организмидаги барча органлар марказий нерв системаси орқали бошқарилади ва назорат қилинади. Марказий нерв системасига бош мия ва орқа мия киради. Одам организмида барча органлар маълум вазифаларни бажаради. Уларнинг ичида ҳаёт учун энг зарур ҳисобланганлари - бош мия, юрак ва ўпкалардир.

Ҳаёт билан ўлим ўртасидаги чегарани *терминал ҳолат* дейилади. Терминал ҳолат 3 босқичдан иборат:

1. Агония олди ҳолати (предагония).
2. Агония
3. Клиник ўлим

*Предагония*да организмдаги ҳамма моддалар алмашинуви бузилади, ички аъзолар секин-аста ўла бошлайди. Пульс ва нафас сақланган, лекин суст ҳолда бўлади. Бу босқич ноаниқ вақт давом этади. *Агония* ички аъзоларнинг захиралари йиғилиб, бемор ҳушига келиши мумкин. Пульс ва нафас ҳали бор. Бу босқич қисқа вақт давом этади. *Клиник ўлим* нафас ва пульс йўқолади, қон айланиши тўхтайтиди. Клиник ўлим нафас ва пульс тўхтагандан бошланиб, 3-5 минут давом этади. Клиник ўлимдан беморни ҳаётга қайтариш мумкин. Чунки бунда ҳали мия қобиғининг фаолияти сақланиб туради. Агар тез ёрдам кўрсатилмаса, клиник ўлим биологик ўлимга ўтади. Биологик ўлим қайтмас жараёнدير. Нафас йўллари тил илдизи, қон, овқат, тиш, майда ўйинчоқлар, тугма, кусуқ массалари ва бошқа буюмлар билан тўсилиб қолиши мумкин. Бундай ҳолларда дарҳол нафас йўллари йет жисмлардан тозалаб ташлаш керак. Бунинг учун беморга қулай ҳолат бериш, нафас йўллари ва оғиз бўшлиғини қўл билан тозалаб ташлаш ҳамда Геймлих усулидан фойдаланилади.

Геймлих усули- диафрагманинг кўтарилиши, нафас йўлларида босимнинг ортиши ўпкадаги ҳавони чиқишига мажбурлайди. Бу сунъий йўталга ва нафас йўлларида йет жисмларнинг чиқиб кетишига сабаб бўлади.

Жабрланувчининг эс- ҳуши жойида бўлса, тик турган ҳолатида бемордан оёқларини елка кенглигида очишни сўралади, ёрдам кўрсатувчи бир оёғини жабрланувчининг иккала оёқлари орасига қўяди ва уни орқа томонидан қучоқлаб, бир қўл мушт қилиб тугилади ҳамда беморнинг киндиги ва тўш суяги ханжарсимон ўсиғининг оралиғига ўрта чизик бўйлаб қўйилади. Сўнгра иккинчи қўл билан мушт қилинган қўл ушланади ва беморнинг қорнига ичкарига ва юқорига йўналтирилган зарб билан урилади.

Бу усул ёт жисм чиқиб кетгунича ёки бемор хушидан кетгунича давом эттирилади.

Хушсиз кишиларни ётқизилади, оғиз бўшлиғи очилиб текширилади, ёт жисмлар бўлса олиб ташланади. Сўнгра икки марта сунъий нафас бериб кўрилади. Агар кўкрак қафаси кўтарилмаса, беморнинг боши орқа томонга эгилади ва сунъий нафас бериш қайтарилади. Шунда ҳам ҳеч қандай натижа бўлмаса пульс текширилади, агар пульс сезилса Геймлих усулидан фойдаланилади. Бунинг учун бемор чалқанча ётқизилади, қуикарувчи тиззалаб бемор оёқларининг болдир қисмига ўтириб олади. Бир қўл кафтининг пастки қисмини тананинг ўрта чизиғи бўйлаб киндик ва ханжарсимон ўситмтанинг ўртасига қўйилади. Иккинчи қўл биринчи қўлнинг усига қўйилади ва 5 марта юқорига қараб ҳаракатлантирилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. R.I Sharofutdinova, A.N Asadullaev, Z.X Tolibova. The Factors and Basic Concepts Determining Community Health. Central Asian Journal of Medical and Natural Science 2 (5), 376-379.

2. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, М.Т Турсунбаева. Талабаларда экологик тафаккур ва тарбия тушунчаларини шакллантириш. Новый день в медицине 1 (29), 105-107.

3. R.I Sharafutdinova, GS Muratova, SH Mustafayeva. A. Tursunbayeva MT Collaborative learning methods and their application during practical exercises. Биология и интегративная медицина, 44.

4. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова. Экологик таълим ва тарбия тушунчаларини шакллантириш тамойиллари. Биология и интегративная медицина, 98-104.

5. S.R Infarovna, MG Saitovna. Role formation of ecological thinking and education in higher education institutions. Academia: An International Multidisciplinary Research Journal 11 (2), 1400.

6. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, МТК Турсунбаева. Концепции экологического мышления и образования и их формирование в сознании студентов. Биология и интегративная медицина, 156-161.

7. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, МТК Турсунбаева. Concepts of ecological thinking and education and their formation in the minds of student. Биология и интегративная медицина, 156-161.

8. Р.А Исматова, Ф.Б Ибрагимова, М.Р Амонов, Р.И Шарафутдинова. Разработка нового состава для шлихтования хлопчатобумажной пряжи. Universum: технические науки, 82-85.

9. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, Г.А Жумаева, Ш.А Мустафаева. Using collaborative learning method on conducting practical exercises on the subject of sports medicine. Новый день в медицине, 261-264.

9. R.I Sharafutdinova, G Muratova. S.Tursunbayeva MT Concepts of ecological thinking and education and their formation in the minds of students. Electronic science journal" Biology and integrative medicine, 44.

10. Р.И ШАРАФУТДИНОВА, Г.С МУРАТОВА, МТК ТУРСУНБАЕВА. Принципы формирования концепции экологического образования и воспитания. Биология и интегративная медицина, 98-104.

11. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, Г.А Жумаева, Ш.А Мустафаева. Спорт тиббиёти фанидан амалий машгулотлар ўтказишда хамкорлик таълими усулларида фойдаланиш-" Современное состояние, проблемы и перспективы медицинского образования. Современное состояние.

12. R.I Sharafutdinova, G.S Muratova, G.S Jumayeva, A Mustafayeva. Использование методов совместного обучения в практических занятиях по спортивной медицине-«Современное состояние, проблемы и перспективы медицинского образования» международная.

13. A.N Asadullaev, G.S Muratova, R.I Sharofutdinova. Health Lifestyle And safety Activity The American Journal of Applied Sciences. The American Journal of Applied.

14. Г.С Муратова, М.Р Рахматова, В.З Жалолова, Р.И Шарафутдинова. Инновацион педагогик технологияларнинг амалий машғулотлар ўтказишдаги аҳамияти. Международная учебная онлайн конференция “Современное состояние.

15. R.A Ismatova, F.B Ibragimova, M.R Amonov, R.I Sharafutdinova. Development of new composition for sizing cotton yarn. Universum: technical sciences: scientific journal.

16. Р.И Шарафутдинова. К здоровому образу жизни. Евразийский Союз Ученых, 72-73.

17. Р.И Шарафутдинова. Психология поведения человека в чрезвычайных ситуациях. Евразийский Союз Ученых, 74-75.

18. Р.И Шарафутдинова, Г.С. Муратова, М. Турсунбаева. Concepts of ecological thinking and education and their formation in th TK (2020).

19. S.M Mardonova, G.S Muratova, R.I Sharafutdinova, N.R Ochilova. Principles of increasing the spiritual and spiritual integrity of the population in possible emergency situations. E3S Web of Conferences 389, 08015.

20. A. N. Asatullayev O.G. Jabborova EUROPEAN JOURNAL OF LIFE SAFETY AND STABILITY (EJLSS) ISSN 2660-9630 www.ejlss.indexedresearch.org Volume 13, 2022 112-116.

21. O.G. Jabbarova. Развитие и распространение национальных видов спорта в Узбекистане. VIII Международная научно-практическая конференция” Международное научное обозрение проблем и перспектив современной науки и образования” США. г.Бостон. 2019. 88-92.

22. Asadullayev A.N., Ochilova N.R., Jabborova O.G. Healthy lifestyle (Healthy lifestyle) Academicia an international multidisciplinary research journal (ISSN:2249-7137, январь 2021, 1835-1841).

23. A.N. Asatullayev, O.G. Jabborova Bleeding and its Types, Organization of Emergency Assistance in Bleeding. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630) 13, 111-116

24. O.G.Jabbarova. Adabiyotlarda ekologik ta'lim va tarbiyaga berilgan tavsiflar. M.V Lomonosov universitida “Профессиональное становление личности XXI века в системе непрерывного образования: теория, практика и перспективы” nomli Xalqaro miqyosida o'tkazilgan ilmiy amaliy seminar 19-aprel, 2019-yil, Toshkent.

25. O.G.Jabbarova. Развитие и распространение национальных видов спорта в Узбекистане. LVIII Международная научно-практическая конференция” Международное научное обозрение проблем и перспектив современной науки и образования” США. г. Бостон,

26. O.G. Jabbarova. ”Kitobxonlik-inson ma'naviyati ko'zgusi”. NDPI professor-o'qituvchilar va talabalarning XXXIV ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallarida Navoiy 2019.

27. O.G. Jabbarova. ”Yoshlarni zararli g'oyalar ta'siridan muhofaza qilish muhim ijtimoiy vazifa sifatida”. Бухарский гос. университет Челябинский гос. институт культуры. Музыкальное искусство и образование: традиции и инновации. Международная научная конференция (2019).

28. O.G. Jabbarova. “Физическое воспитание студенческой молодежи в современных условиях”. “Pedagogika va psixologiyada innovatsiyalar” jurnalining 3-maxsus son. 2020.

29. O.G.Jabbarova. Alkogolizm, inson xulq-atvorining jiddiy muammosi. Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi Xiva- 4/2022

30. Sharofudinova R.I., Asadullayev A.N., Tolibova Z.X. The Factors and Basic Concepts Determining Community Health. Central Asian Journal of Medical and Natural Science. 05.Sep-Oct 2021 ISSN: 2660-4159) 376-379.